

**Emlékezés Perényi Zsigmondra (1783-1849), a Magyar Tudományos Akadémia
igazgatósági tagjára**
**Remembering Zsigmond Perényi (1783-1849), Member of Directorate of the Hungarian
Academy of Sciences**

A perényi előnevet (*praedicatum*-ot) viselő báró Perényi Zsigmond életműve alapjaiban feldolgozottak nevezhető.¹ Született 1783. november 18-án² Ardón (Bereg vármegye; mai nevén: Végardó, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye),³ Perényi István Abaúj megyei főispán fiaként.⁴ (Maga Perényi Zsigmond a vele azonos nevet viselő unokája, Perényi Zsigmond (1870-1946) politikus nagyapja).⁵ Felsőfokú tanulmányait illetően ismeretes, hogy 17 évesen, a kassai királyi akadémián több, vele egyidejűleg első éves hallgató nemesifjú társával közreadott, eddig tudomásunk szerint figyelembe nem vett latin nyelvű vizsgatézis-nyomtatványa. A leírásból kitűnően joghallgatókról van szó, de a vizsgatézis-nyomtatvány egyetemes történeti és statisztikai témakörű.⁶ Jogvégzettsége kapcsán egyetlen forrás említi

¹ Anonym: Életrajzi adatok elhunyt tagokról 1848-1862. Perényi Zsigmond. *Magyar Tudom. [Tudományos] Akadémiai [Akadémiai] Almanach. Csillagászati és közönséges naptárral MDCCCLXIII [1863]-ra.* Pest, Eggenberger Ferdinánd magyar akadémiai könyvtáros - Emich Gusztáv magyar akadémiai nyomdász, 1862. 264-264. URL: https://real-j.mtak.hu/14668/1/MTA_Almanach_1863.pdf#page=270 (utolsó megtekintés: 2026. október 10.); Id. Szinnyei József: Perényi Zsigmond [szócikk]. In: Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái X. Ótocska-Popea.* Budapest, Hornyánszky Viktor, 1905. 767-768. URL: <https://vmek.oszk.hu/03600/03630/html/> (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Id. Szinnyei József: Perényi Zsigmond [szócikk]. In: Id. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái X. Ótocska-Popea.* Budapest, Hornyánszky Viktor, 1905. 767-768. URL: <https://vmek.oszk.hu/03600/03630/html/> (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Anonym: Perényi Zsigmond [szócikk.] In: Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon II. L-Z.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969. 391-391. Harmadik, változatlan kiadás; Balogh Margit: Perényi Zsigmond. [Szócikk]. In: Markó László-Burucs Kornélia-Balogh Margit-Hay Diána: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai II. I-P.* (Főszerk.: Glatz Ferenc). Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – Tudománytár, 2003. 993-993.; Anonym: Perényi Zsigmond [szócikk.] In: Markó László (főszerk.): *Új magyar életrajzi lexikon V. P-S.* Budapest, Magyar Könyvklub, 2004. 255-256.; és Gulyás Pál (ír., összeáll.): Perényi Zsigmond, perényi [Szócikk]. In: Gulyás Pál (ír., összeáll.) – Viczián János (ír., s.a.r., kieg., jav.): *Magyar írók élete és munkái. Megindította [az alapsorozatot]: Id. Szinnyei József. Új sorozat. ---. adatgyűjtésének felhasználásával írta és sajtó alá rendezte Viczián János és Viczián Botond XXVIII. Sz. Gizella – Szilas Oszkár.* Budapest, Magánkiadás, 2025. 361-361.

² Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.; Anonym (2004) 255.; Gulyás (2025) 361.

³ Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.; Anonym (2004) 255.;

⁴ Id. Szinnyei (1905) 767.

⁵ Anonym (2004) 993.

⁶ *Positiones ex historia universali et statistica ... tentamini publico expositae quas anno ... 1800. die VII. Augusti ex institutionibus Ignatii Gotzigh, ... in regia academia Cassoviensi historiae univ. [universitatis] statuum ... professoris ... defendendas susceperunt Sigismundus I. b. [liber baro] Prényi [Perényi] de eadem ..., Carolus Jósa de Németh-Szőgyény, Antonius Vass, Joannes Pongrátz juris in annum primum auditores ...* (Jósa Károllyal, Vass Antallal, valamint Pongrátz Jánossal). Kassa, Landerer Ferenc, 1800. 8.

csupán a kassai királyi jogakadémián folytatott stúdiumokat.⁷ Joggyakorlatáról nincs adat. Valószínűsíthető joggyakorlata után 22 éves korában, 1805-ben Bereg megye főjegyzőjévé,⁸ majd 1807-ben és 1811-ben, valamint 1825-1827-ben az említett vármegye részéről országgyűlési követévé választott.⁹ Ezt követően, 1811 és 1829 között első, majd második alispán.¹⁰ „A lovagias jellemű férfi, erélyessége által Bereg [vármegye] szellemi s anyagi regenerátora [megújítója], a megye köztisztéletében állott.” – írja róla az akadémiai almanach ismeretlen szerzője, alighanem Toldy (Schedel) Ferenc.¹¹ Az úgynevezett rendszeres munkálatok szerkesztésére kiküldött országos választmányban 1825 és 1827 között végezte munkáját,¹² és 1830-ban a magyar királyi Helytartótanácsnál tanácsossá,¹³ majd a tartományi bizottság alelnökévé nevezték ki.¹⁴ Ezt az állását szembetegsége miatt 1833-ban hétszemélyes ítélőtáblai közbíróssággal cserélte fel,¹⁵ ebben a bírói szerepben a Kossuth Lajos és Wesselényi Miklós elleni perben egyedül szorgalmazott enyhébb büntetést.¹⁶ Majd Ugocsa vármegye főispánja lett.¹⁷ Neje Kovachich Leopoldina úrnő. (Feltehetően a senkvici/senkőci Kovachich család tagja, Kovachich Márton György (1743-1821) és fia, Kovachich Miklós József (1798-1878), horvát eredetű felvidéki magyar forráskutató jogtörténészek és levéltárosok rokona).¹⁸ Később, 1835. november 11-én¹⁹ (más forrás szerint 1835. szeptember 11-én)²⁰ a Magyar Tudós Társaság (1840-től: Magyar Tudományos Akadémia) igazgatótanácsának igazgatósági tagjává választott. Mint ugocsai főispán 1835 és 1849 között tekintélyes, független tagja volt az 1832., 1843. és 1847. törvényhozásoknak.²¹ Ezen pozíciójában a felsőtáblán következetesen harcolt a reformok (közteherviselés, örökváltság, hűbéri viszonyok eltörlése) mellett,²² bár a főispáni tisztségből egy időre eltávolították, mert az adminisztrátori rendszert ellenezte.²³ Az 1848. májusi időszakból erdélyi kormánybiztos, e minőségében képviselte a Batthyány-kormányt az utolsó erdélyi rendi országgyűlésen.²⁴ Az 1848. június 25. és 1848. december 31. közötti intervallumban a főrendiház, illetve a felsőház alelnöke,²⁵ egyszersmind országbíró

⁷ Anonym (2004) 255.

⁸ Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.; Anonym (2004) 255.;

⁹ Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.; Anonym (2004) 255-256.

¹⁰ Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.; Anonym (2004) 256.

¹¹ Anonym (1862) 264.

¹² Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.

¹³ Anonym (1969) 391.; Anonym (2004) 256.

¹⁴ Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.; Anonym (2004) 256.

¹⁵ Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.; Anonym (2004) 256.

¹⁶ Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.; Anonym (2004) 256.

¹⁷ Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 767.; Anonym (2004) 256.

¹⁸ Id. Szinnyei (1905) 768.

¹⁹ Anonym (2004) 256.

²⁰ Anonym (1862) 264.; Id. Szinnyei (1905) 768.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.

²¹ Anonym (1862) 265.; Id. Szinnyei (1905) 768.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.

²² Részletesen: Anonym (2004) 256.

²³ Részletesen: Anonym (2004) 256.

²⁴ Részletesen: Anonym (2004) 256.

²⁵ Anonym (2004) 256.; Gulyás (2025) 361.

volt.²⁶ Tagja volt 1848. augusztus 29-én, valamint 1848. szeptember 16-án választott országgyűlési, az osztrák birodalmi gyűléshez küldött delegációjának.²⁷ Az Országos Honvédelmi Bizottmány tagjaként 1848. október 3-a és 1849. április 14-e között tevékenyen működött.²⁸ Követte 1849 elején az országgyűlést, valamint a kormányt Debrecenbe.²⁹ Ezen időszakban 1849. március 12. és 1849. augusztus 11. között a felsőház másodelnöke.³⁰ A felsőház másodelnökeként az 1849. április 14-i, általa is aláírt függetlenségi nyilatkozat (1849. április 14.)³¹ után 1849. május 29. és 1849. augusztus 11. között a hétszemélyes tábla (hétszemélyes törvényszék) elnöke lett.³² A felsőház Perényi elnökletével 1849. május 31-én ülésezett utoljára Debrecenben, az országgyűlés Pestre történt visszaköltözése után a felsőház többet nem ülésezett.³³ Pestről követte az Országgyűlést Aradra, végül Szegedre.³⁴ A szabadságharc leverése (1849. augusztus 13.) után augusztus 15-én az osztrákok a Bohuskastélyban tartóztatták le, s a pesti Újépületbe (*Neugebäude*) szállították.³⁵ A pesti császári haditörvényszék kötél általi halálra, és teljes vagyonek kobzásra ítélte.³⁶ Az Újépület mögött Szacsvey Imrével (1818-1849) ügyvéddel, képviselőházi jegyzővel, a függetlenségi nyilatkozat egyik aláírójával, és Csernus Menyhérttel (1808-1849) jogásszal, pénzügyminisztériumi tisztviselővel együtt végezték ki Pesten (Pest-Solt-Pilis vármegye) 1849. október 24-én az 1848-1849-es forradalom és szabadságharcban vállalt szerepe miatt,³⁷ és így a mártírhálált halt MTA tagok egyike. A Fiumei úti sírkert jobboldali falsírbolt J-325. sírjában nyugszik. Később, 1916. október 26-án Nagyszőlősen (Ugocsa vármegye; Nagyszőlősi járás; jelenleg: Vinohragyiv, Beregszászi járás (ukr. *Berehivszkomu Rajoni*), Ukrajna) leplezték le a szobrát, melyet Székely Ernő készített. A volt Ugocsa megyei megyeháza épületében ma a Perényi Zsigmond Gimnázium található.³⁸ Szükséges jelezni, hogy a korábbi elsődleges és másodlagos források munkái közül csak az 1836-os beszédét említik. A kisebb művek zömmel az OSZK Kisnyomtatványtárban maradtak fenn.

Művei

Nyomtatott források

²⁶ Anonym (1862) 265.; Id. Szinnyei (1905) 768.; Anonym (1969) 391.; Balogh (2003) 993.; Anonym (2004) 256.

²⁷ Részletesen: Anonym (2004) 256.

²⁸ Részletesen: Anonym (2004) 256.

²⁹ Részletesen: Anonym (2004) 256.

³⁰ Részletesen: Anonym (2004) 256.

³¹ *A magyar nemzet függetlenségi nyilatkozata.* (Almásy [Balogh] Pállal és Szacsvey Imrével). Debrecen, Szacsvey Imre, 1849. 4. (Zöld papíron megjelent kiadása is ismert, a debreceni kiadás is több verzióban létezik); *A magyar nemzet függetlenségi nyilatkozata.* (Almásy [Balogh] Pállal és Szacsvey Imrével). Brassó, Gött János, 1849. 4.; *Unabhängigkeitserklärung der ungarischen Nation.* Debreczin, Sigmund Perényi, 1849. 4.

³² Részletesen: Anonym (2004) 256.

³³ Anonym (2004) 256.

³⁴ Részletesen: Anonym (2004) 256.

³⁵ Részletesen: Anonym (2004) 256.

³⁶ Részletesen: Anonym (2004) 256.

³⁷ Anonym (1862) 265.; Id. Szinnyei (1905) 768.; Anonym (1969) 391. Részletesen: Anonym (2004) 256.

³⁸ Gulyás (2025) 361.

Positiones ex historia universali et statistica ... tentamini publico expositae quas anno ... 1800. die VII. Augusti ex institutionibus Ignatii Gotzigh, ... in regia academia Cassoviensi historiae univ. [universitatis] statuum ... professoris ... defendendas susceperunt Sigismundus I. b. [liber baro] Prényi [Perényi] de eadem ..., Carolus Jósa de Németh-Szőgyény, Antonius Vass, Joannes Pongrátz juris in annum primum auditores ... (Jósa Károllyal, Vass Antallal, valamint Pongrátz Jánossal). Kassa, Landerer Ferenc, 1800. 8.;³⁹ *Perényi Sigmond [Zsigmond] úr, mélt. [méltóságos] szabad zászlós Perényi ő nagyságának, t. n. [tekintetes és nagyságos] Ugocha [Ugocsa] vármegye főispányának [főispánjának], az 1836. jún. [június] 22. Nagy-Szőllős mezővárossában [Nagyszőlős mezővárosban] tartatott közgyűlésben, fő-ispányi [főispáni] méltóságába történt bé-iktatása [beiktatása] alkalmával tartatott beszédek. Szigethen. Máramarossziget, A királyi fiscus betűivel Zahoray Alajos, 1836. 18.⁴⁰ [A legjelentősebb elektronikus könyvtári adatbázisok, az OSZK Nektár és a MOKKA ODR nem ismer belőle példányt]; *A felsőház határozata*. Örömmel értesülvén a felsőház azon diadalról... (Pázmándy Dénessel). Pest, Pázmándy Dénes, 1848. 2.; *Törvényczikkely [Törvénycikkely], az 1848 november és december, ugy [úgy] az 1849 egész évi adó tárgyában.* (Almásy [Balogh] Pállal). S.l., s. n., 1848. 2.; *Az országgyűlésnek oct. 10-én [országgyűlésnek (1848.) október 10-i] határozata a bécsi orsz.gyűléshez [országgyűléshez] küldendő értesítés [értesítés] iránt.* Pest, Perényi Zsigmond, 1848. 2.; *An den hohen constituirenden Reichstag in Wien! (Mit Johann Pálffy).* Pest, Perényi Zsigmond, 1848. 2.; *A magyar nemzet függetlenségi nyilatkozata.* (Almásy [Balogh] Pállal és Szacs vay Imrével). Debrecen, Szacs vay Imre, 1849. 4. (Zöld papíron megjelent kiadása is ismert, a debreceni kiadás is több verzióban létezik); *A magyar nemzet függetlenségi nyilatkozata.* (Almásy [Balogh] Pállal és Szacs vay Imrével). Brassó, Gött János, 1849. 4.; *Unabhängigkeitserklärung der ungarischen Nation.* Debreczin, Sigmund Perényi, 1849. 4.*

Levelei és egyéb kéziratok

Levelei eredetileg a Magyar Nemzeti Múzeumban, a mai Országos Széchényi Könyvtárban nem találhatóak. Levele Pogány Józsefnek Debrecenbe (Pest, 1849. október 23.); Mikó Imrének Szekszárdra (Pest, 1849. október 23.); Utolsó levelei nejéhez Kovachich Leopoldinához (németből ford. Vasárnapi Újság 1899. 43. sz.); Levelei nővéréhez báró Sztojka Juliához, Pest 1849. október 23. (M. Sajtó 1861. 68. sz., Vasárnapi Újság 1861. 11. szám); Országgyűlési beszédei a különféle Országgyűlési Naplókban. (Kézirat). S.l., s. n., s.a. [1807, 1811, 1825-1827, 1847-1849].

Felhasznált irodalom

³⁹ A MOKKA ODR adatai alapján.

⁴⁰ Petrik Géza (összeáll., s.a.r.) – Szilágyi Sándor (bev.): *Magyarország bibliographiája [bibliográfiája] 1712-1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. Összeállította s tudományos szakmutatóval ellátta --..--.* *Bibliographia Hungariae 1712-1860 seu Catalogus Librorum in Hungaria et de rebus patriam mostram attingentibus extra Hungariam editorum. In ordinem redegit et secundum genera scientiarum speciali indice adiuncto exhibuit. Series editionum stereotyparum. Magyarországi könyvészet. Hasonmás kiadások sorozata.* III/1. Ö-S. (Facsimile kiadás). Budapest, OSZK [Magyar Könyvkereskedők Egyesülete], 1969. [1891] 69-69. (A kiadót, a nyomdát, és a terjedelmet Petrik közli).

Anonym: Életrajzi adatok elhunyt tagokról 1848-1862. Perényi Zsigmond. *Magyar Tudom.* [Tudományos] *Akademiai* [Akadémiai] *Almanach. Csillagászati és közönséges naptárral MDCCCLXIII* [1863]-ra. Pest, Eggenberger Ferdinánd magyar akadémiai könyvtár - Emich Gusztáv magyar akadémiai nyomdász, 1862. 264-264. URL: https://real-j.mtak.hu/14668/1/MTA_Almanach_1863.pdf#page=270 (utolsó megtekintés: 2026. október 10.); Id. Szinnyi József: Perényi Zsigmond [szócikk]. In: Id. Szinnyi József: *Magyar írók élete és munkái* X. *Ótocska-Popea*. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1905. 767-768. URL: <https://vmek.oszk.hu/03600/03630/html/> (utolsó megtekintés: 2026. október 1.); Petrik Géza (összeáll., s.a.r.) – Szilágyi Sándor (bev.): *Magyarország bibliographiája [bibliográfiája] 1712-1860. Könyvészeti kimutatása a Magyarországon s hazánkra vonatkozólag külföldön megjelent nyomtatványoknak. Összeállította s tudományos szakmutatóval ellátta --..-. Bibliographia Hungariae 1712-1860 seu Catalogus Librorum in Hungaria et de rebus patriam mostram attingentibus extra Hungariam editorum. In ordinem redegit et secundum genera scientiarum speciali indice adiecto exhibuit. Series editionum stereotyparum. Magyarországi könyvészet. Hasonmás kiadások sorozata. III/1. Ö-S. (Facsimile kiadás). Budapest, OSZK [Magyar Könyvkereskedők Egyesülete], 1969. [1891] 69-69.; Anonym: Perényi Zsigmond [szócikk.] In: Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon* II. *L-Z*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1969. 391-391. Harmadik, változatlan kiadás; Balogh Margit: Perényi Zsigmond. [Szócikk]. In: Markó László-Burucs Kornélia-Balogh Margit-Hay Diána: *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai* II. *I-P*. (Főszerk.: Glatz Ferenc). Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – Tudománytár, 2003. 993-993.; Anonym: Perényi Zsigmond [szócikk.] In: Markó László (főszerk.): *Új magyar életrajzi lexikon* V. *P-S*. Budapest, Magyar Könyvklub, 2004. 255-256.; és Gulyás Pál (ír., összeáll.): Perényi Zsigmond, perényi [Szócikk]. In: Gulyás Pál (ír., összeáll.) – Viczián János (ír., s.a.r., kieg., jav.): *Magyar írók élete és munkái. Megindította [az alapsorozatot]: Id. Szinnyi József. Új sorozat. --..-. adatgyűjtésének felhasználásával írta és sajtó alá rendezte Viczián János és Viczián Botond XXVIII. Sz. Gizella – Szilas Oszkár*. Budapest, Magánkiadás, 2025. 390-390.*

Koi Gyula PhD

Tudományos főmunkatárs; vezető kutató;
tudományos munkatárs

Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Államtudományi és
Nemzetközi Tanulmányok Kar; Pécsi Tudományegyetem (PTE) Állam-
és Jogtudományi Kar; HUN-REN Társadalomtudományi
Kutatóközpont Jogtudományi Intézet

E-mail: Koi.Gyula@uni-nke.hu